

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 หมวด 3 ซึ่งว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของคนไทย มาตรา 80 วรรค 4 กล่าวว่า ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน และชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (All For Education) (นงรัตน์ ศรีพรหม. 2544 : 21) แต่การจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบัน ยังเน้นที่การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นส่วนใหญ่ การมีส่วนร่วมของครอบครัว และชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดนโยบายการร่วมวางแผนพัฒนา การจัดการศึกษา การจัดทำหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักสูตรท้องถิ่น การช่วยติดตามตรวจสอบประเมินผล การจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษาหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อช่วยในการจัดการศึกษา ดำเนินการได้ไม่มาก (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2545 : 10)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดเป้าหมายการปฏิรูปรอบสอง พ.ศ. 2552 – 2561 คือ คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ และได้มุ่งเน้นใน 3 เรื่องหลัก เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ คือ 1)ด้านคุณภาพ 2)ด้านโอกาส

3)ด้านความร่วมมือ โดยด้านการมีส่วนร่วมมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการสนับสนุนการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้ส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกแห่งในสังกัด ได้มีการบริหารแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนมาช่วยในการจัดการศึกษา จึงจะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ของการปฏิรูปรอบสอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2552 : 1)

บทบาทของพ่อแม่กับการพัฒนาการศึกษาของลูกนั้นยังอยู่ในขอบเขตที่จำกัดในระบบราชการ การมีส่วนร่วมและความร่วมมือในการจัดการศึกษามีไม่มาก จึงควรช่วยในการกระตุ้นและส่งเสริมให้การเข้ามามีส่วนร่วมทางการศึกษาของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ให้มีประสิทธิภาพ

และประสบผลสำเร็จ คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา โดยความร่วมมือกันของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้แทนชุมชน รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น ให้เข้ามาเป็นกรรมการร่วมกันในการสร้างนโยบายต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนรูปแบบ การบริหารจัดการโรงเรียนแบบใหม่ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดไว้ (เจือจันทร์ จงสถิตอยู่. 2545 : 3)

การส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือ ระหว่างสถานศึกษาและชุมชน ในการพัฒนาการศึกษา มีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะทำให้งานอื่น ๆ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยมีความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาชาติ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา 2543 : 55) มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน องค์กรทางศาสนา สถาบันทางวิชาการ และองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาวิธีการเรียนรู้ ในชุมชน ตัวบ่งชี้ที่ 1 ผู้บริหารและครูสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในการร่วมกันจัดการศึกษา ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจให้บุคลากร ในสถานศึกษา และชุมชนเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาร่วมกัน ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีการประชาสัมพันธ์ กิจกรรมของสถานศึกษาต่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ตัวบ่งชี้ที่ 4 ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา

แนวคิดใหม่ในการจัดการศึกษา คือ การให้ชุมชนและท้องถิ่น และทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งนี้เนื่องจาก โรงเรียนเป็นหน่วยงานหนึ่งของสังคม โรงเรียนจึงเป็น โรงเรียนของชุมชนที่มีการจัดการเรียนการสอน โดยการรู้เห็นและความร่วมมือของประชาชนและชุมชนการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงมีความสำคัญ เนื่องจากทำให้ประชาชนได้ทราบเกี่ยวกับการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือ ความมั่นใจ และความนิยม ให้เกิดขึ้นในชุมชน นอกจากนั้นยังเป็นการสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชนได้เข้ามาช่วยเหลือเกื้อกูลกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนทั้งด้านการเงิน วัสดุ แรงงาน กำลังใจ ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษา และถือเป็นหน้าที่ของประชาชนและชุมชนที่ต้องให้ความสนใจและมีส่วนร่วมดูแลการจัดการศึกษาของ โรงเรียน ประกอบกับ โลกในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมมีความสลับซับซ้อน ซึ่งเป็นยุคที่ต้องการสติปัญญา และความสามารถ จากหลาย ๆ ฝ่ายมาร่วมกันแก้ไขปัญหา (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2544 : 6-13)

จากรายงานการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา ของสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รอบสอง ในปีการศึกษา 2550 ของ โรงเรียนบ้านสนาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ใน มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษา ส่งเสริม

ความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา ตัวอย่างที่ 1 สถานศึกษามีระบบและกลไกในการส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา ตัวอย่างที่ 2 สถานศึกษามีกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา ซึ่งโรงเรียนมีผลการประเมิน อยู่ในระดับ ดี

และจากการสรุปผลการดำเนินการจัดการศึกษาในปีการศึกษา 2551 และรายงานการประเมินตนเอง (SAR) โดยคณะครูและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านสนาม และและได้ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาความร่วมมือระหว่าง โรงเรียน และชุมชนในด้านการจัดการศึกษาพบว่า โรงเรียนมีการวางแผนงานที่ขาดการมีส่วนร่วม และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การประสานงานระหว่าง โรงเรียน และชุมชนขาดความต่อเนื่อง ขาดการรับฟังความคิดเห็น และการยอมรับความสามารถซึ่งกันและกัน การจัดการเรียนการสอน ไม่ตอบสนองความต้องการ และความสามารถของชุมชน โรงเรียนขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี ทำให้ชุมชนไม่ทราบความเคลื่อนไหวและการเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานให้ความสำคัญต่อการร่วมจัดการศึกษาน้อย ทำให้โรงเรียนไม่สามารถบริหารงานให้บรรลุผล สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน องค์กรทางศาสนา สถาบันทางวิชาการ และองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาวิถีการเรียนรู้ในชุมชน ตัวอย่างที่ 1 ผู้บริหารและครูสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในการร่วมกันจัดการศึกษา ตัวอย่างที่ 2 มีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษาและชุมชนเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาร่วมกัน ตัวอย่างที่ 3 มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสถานศึกษาต่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ตัวอย่างที่ 4 ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา เห็น ได้จากผลการประเมินตนเองในปีการศึกษา 2551 (โรงเรียนบ้านสนาม. 2551 : 110)

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเพื่อสอบถามผู้นำชุมชน และผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับการบริหารงาน โรงเรียนในด้านความสัมพันธ์ชุมชน ซึ่งปรากฏว่าผล ชาวบ้านและผู้ปกครองยังมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ น้อย จากสภาพปัญหา และความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะรองผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านสนาม อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ได้ตระหนักถึงความสำคัญ ในการพัฒนาความร่วมมือระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรฐานที่ 14 เพื่อเตรียมรับการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รอบสาม ในปีการศึกษา 2555 และเพื่อพัฒนาครู-อาจารย์ ชุมชน ชาวบ้าน ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

คำถามการวิจัย

1. สภาพความร่วมมือระหว่าง โรงเรียนบ้านสนาม กับชุมชนในการจัดการศึกษาเป็นอย่างไร
2. จะพัฒนาความร่วมมือในการจัดการศึกษาระหว่าง โรงเรียน กับชุมชน ได้อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา ความร่วมมือระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนในการจัดการศึกษาของ โรงเรียนบ้านสนาม อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อพัฒนาความร่วมมือระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนในการจัดการศึกษาของ โรงเรียนบ้านสนาม อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายการวิจัย

1.1 กลุ่มผู้ร่วมวิจัย (Research Participants) จำนวน 19 คน ประกอบด้วย

1.1.1 ผู้วิจัย	จำนวน 1 คน
1.1.2 ผู้อำนวยการ โรงเรียน	จำนวน 1 คน
1.1.3 ครูที่เป็นหัวหน้ากลุ่มงาน	จำนวน 4 คน
1.1.4 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	จำนวน 13 คน

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติม จำนวน 29 คน ประกอบด้วย

1.2.1 ผู้นำชุมชน	จำนวน 5 คน
1.2.2 ผู้ปกครองนักเรียน	จำนวน 20 คน
1.2.3 ตัวแทนครูแต่ละช่วงชั้น	จำนวน 4 คน

2. กรอบแนวคิดของการวิจัย

การพัฒนาความร่วมมือระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนบ้านสนาม อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม มีกรอบแนวคิด โดยใช้กรอบงานที่ปฏิบัติตามมาตรฐานการประเมินภายนอก (สมศ.) มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษา ส่งเสริมความสัมพันธ์

และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา และมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการร่วมมือระหว่างบ้าน องค์กรทางศาสนา สถาบันทางวิชาการ และองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาวิธีการเรียนรู้ในชุมชน

2.1 การดำเนินการ แบ่งออกเป็น 2 ระยะ

2.1.1 ระยะที่ 1 คือ ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา ความร่วมมือระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนในการจัดการศึกษาของ โรงเรียนบ้านสนาม อำเภอวาปีปทุม จังหวัด มหาสารคาม โดยศึกษาผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสอง จาก สมศ. ปีการศึกษา 2550 รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) และผู้ร่วมวิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้น เพื่อสอบถาม ผู้ปกครองนักเรียน ตัวแทนชุมชน เกี่ยวกับความพึงพอใจในการดำเนินงาน ด้านการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน

2.1.2 ระยะที่ 2 คือ การพัฒนาความร่วมมือระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนใน การจัดการศึกษา โดยกลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้มีการประชุมแบบมีส่วนร่วม โดยศึกษาจากผล ของแบบสอบถามในระยะที่ 1 และกำหนดวิธีการในการพัฒนาความร่วมมือระหว่าง โรงเรียน กับชุมชนในการจัดการศึกษา

3. วิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติ (Action Research) ตามแนวคิด ของแคมมิส และแมคแทกการ์ท (Kemmis and McTaggart, 1988 : 11-15) การพัฒนา ความร่วมมือระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนในด้านการจัดการศึกษา โรงเรียนบ้านสนาม อำเภอวาปี ปทุม จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนที่องผล (Reflection)

4. ระยะเวลาในการวิจัย

ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการพัฒนาความร่วมมือระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน ในการจัดการศึกษา โรงเรียนบ้านสนาม อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม คือช่วงเวลา ปีการศึกษา 2552 โดยมีการศึกษาเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ผู้ร่วมวิจัยได้ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา ความร่วมมือระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนในการจัดการศึกษา โดยศึกษาผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสอง จาก สมศ. ปีการศึกษา 2550 รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) และผู้ร่วมวิจัย

ได้สร้างแบบสอบถามขึ้น เพื่อสอบถาม ผู้ปกครองนักเรียน ตัวแทนชุมชน เกี่ยวกับ
ความพึงพอใจในการดำเนินงานด้านการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน

ระยะที่ 2 การพัฒนาความร่วมมือระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนในการจัด

การศึกษา โดยกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้มีการประชุมแบบมีส่วนร่วม โดยศึกษาจากผล
ของแบบสอบถามในระยะที่ 1 และกำหนดวิธีการในการพัฒนาความร่วมมือระหว่าง โรงเรียน
กับชุมชนในการจัดการศึกษา โดยมีกิจกรรมดังนี้

1. กิจกรรมการเยี่ยมบ้าน
2. กิจกรรมเสียงตามสาย
3. กิจกรรมการจัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์
4. กิจกรรมร่วมกิจกรรมชุมชน
5. กิจกรรมวันรักโรงเรียน
6. การศึกษาดูงาน

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาความร่วมมือระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การดำเนินการ และหา
แนวทางให้ชุมชนมีบทบาทในการสนับสนุนการจัดการศึกษา และการพัฒนาการศึกษาให้ดี
ยิ่งขึ้นด้วยการส่งเสริมให้มีความสัมพันธ์ และความร่วมมือระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน

2. การจัดการศึกษา หมายถึง กระบวนการเพื่อพัฒนาความเจริญงอกงามของบุคคล
โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานวัฒนธรรม การสร้างความจริง โลง
ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม
การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และเกิดประสิทธิผล
อย่างยั่งยืน

3. ชุมชน หมายถึง เขตพื้นที่บริการของโรงเรียนบ้านสนาม สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามหาสารคามเขต 2 อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ตลอดจนเขตพื้นที่อื่นที่มีส่วน
ช่วยเหลือให้การสนับสนุน เพื่อให้เกิดการร่วมมือสัมพันธ์อันดีในการจัดการศึกษาจากกลุ่มบุคคล
ต่าง ๆ ได้แก่

3.1 กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน หมายถึง คณะกรรมการ
ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2543
ของโรงเรียนบ้านสนาม อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

3.2 กรรมการหมู่บ้าน หมายถึง คณะกรรมการที่ได้รับการคัดเลือกจากประชาชน
ในชุมชนบ้านสนาม ให้ดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านในทุก ๆ ด้าน

3.3 ผู้ปกครองนักเรียน หมายถึง ผู้ปกครองที่มีนักเรียนกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน
บ้านสนาม อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

3.4 ผู้นำชุมชน หมายถึง บุคคลที่เป็นผู้นำตามกฎหมาย เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำที่ชาวบ้านในชุมชนนับถือ ที่อาศัยในหมู่บ้านสนาม หมู่ 1,2 , 10 , 13
,19 ตำบลเสื่อไ้ก่ อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

3.5 ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง นายกองค้การบริหารส่วนตำบล
เสื่อไ้ก่ รองนายกองค้การบริหารส่วนตำบลเสื่อไ้ก่ และสมาชิกองค้การบริหารส่วนตำบล
เสื่อไ้ก่ ที่อาศัยในหมู่บ้านสนาม หมู่ 1,2 , 10 , 13 ,19 ตำบลเสื่อไ้ก่ อำเภอวาปีปทุม จังหวัด
มหาสารคาม

3.6 ครู หมายถึง ข้าราชการครู ตามพระราชบัญญัติข้าราชการครูและบุคลากร
ทางการศึกษา พ.ศ. 2547 สังกัดโรงเรียนบ้านสนาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม
เขต 2

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. โรงเรียนมีแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการจัด
การศึกษาที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบให้โรงเรียนอื่นได้
2. มีความสัมพันธ์และความร่วมมือที่ดี ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการจัดการศึกษา
เพิ่มมากขึ้น
3. ใช้หลักทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความร่วมมือ
ระหว่างชุมชนในการจัดการศึกษา